

ONDE QUEDA A ÉTICA NA NOSA PROFESIÓN?

Miguel Braña Montaña

Catro Ventos Editora
miguel@catroventos.gal

[Recibido 02/04/20; aceptado 06/07/20]

Resumo

É compatible a profesión de tradutor(a)/intérprete cos principios da economía social e solidaria? Seguro que algunha vez tiveches a tentación de deixar de traballar cun cliente porque consideras que as súas prácticas profesionais non concordan cos teus valores ou porque directamente violan os dereitos máis básicos.

Mesmo se decidimos que sería demasiado complicado ou inviable cambiar o tipo de clientes cos que traballamos, os e as profesionais temos liberdade para escoller os nosos provedores de servizos e produtos. E aquí si que existen moitas opcións para que o noso consumo (tanto profesional coma persoal) teña un impacto social e ambiental máis positivo. Neste artigo preséntanse alternativas, como a banca con valores, as cooperativas de consumo ou os seguros éticos, que permiten pasar dunha profesión solitaria a unha profesión solidaria.

Palabras clave

ESS, economía solidaria, economía social, consumo consciente, cooperativismo, cooperación, responsabilidade social, RSE, RSC

Abstract

Is the translator/interpreter profession compatible with principles of social and solidarity economy? Certainly, you have sometimes been tempted by stopping working with a customer because you consider his/her professional practices do not match your values or because they directly breach most basic rights.

Even if we decide it would be too complicated or unfeasible to change the kind of customers we work with, as professionals we are free to choose our service/product providers. And here we do have many options so that our consumption (both professional and personal) has a more positive social and environmental impact. Alternatives such as banking on values, consumer cooperatives or ethical insurances are presented in this article, so that one can move from a solitary profession to a solidary one.

Key words

SSE, Solidarity Economy, Social Economy, Conscious Consumption, Cooperative Movement, Cooperation, Social Responsibility, CSR

Introdución

A gran maioría das persoas que practicamos profesionalmente a tradución ou a interpretación facémolo no réxime de autónomos e traballamos (directa ou indirectamente a través de axencias) para clientes do máis diverso. Malia que probablemente non haxa datos que permitan facer unha análise máis detallada, a experiencia di que estes clientes son, principalmente, grandes empresas ou organismos que, precisamente polo feito de ter unha implantación internacional, deben botar man dos nosos servizos con maior regularidade para realizar todo tipo de traducións: contratos, patentes, manuais, páxinas web, publicidade etc.

Neste contexto, unha vez delimitados os eidos de especialización correspondentes, o criterio principal (e ás veces único) para decidir se aceptamos un traballo é a tarifa que nos ofrecen —todos e todas coñecemos ben o delicado equilibrio por atopar a tarifa xusta que nos permita cobrar o máximo posible mentres seguimos sendo competitivos/as—. En segunda posición probablemente estaría se o cliente é cumpridor (no sentido máis amplo do termo, pero sen dúbida dando prioridade a se paga a tempo). Emporiso, case nunca falamos doutro tipo de filtros que nos levarían a valorar os clientes en función de criterios que non serían propiamente económicos. Se as empresas falan cada vez máis da RSC/RSE (responsabilidade social corporativa/empresarial) para referirse a unha certa preocupación polos aspectos sociais e ambientais da súa actividade, cabería falar dalgún tipo de responsabilidade social individual cando a “empresa” é unipersoal ou cando se mesturan vida profesional e persoal? Poderíamos seguir traballando se nos declarásemos “obxectores/-as de conciencia” e decidisemos que non imos colaborar máis con empresas que non respectan determinadas normas ou principios?

Mesmo sen ir a extremos maximalistas e sen pretender cambios radicais na relación cos clientes, neste artigo vou ofrecer alternativas para, cando menos, actuar naquel eido que xa depende exclusivamente de nós: a contratación de servizos imprescindibles para a nosa profesión. Por exemplo, por que non ter a conta bancaria nunha entidade que practica a banca ética? E se contratamos o seguro da casa/oficina, do coche ou de responsabilidade civil con axencias de seguros que respectan os principios da economía social e solidaria? Tes a túa subministración eléctrica cunha cooperativa de consumo sen ánimo de lucro? Sabes que hai opcións similares tamén no eido das telecomunicacións? Todo isto é xa posible na actualidade; só falta que os e as profesionais coñezan a súa existencia e que se animen a dar o paso.

A economía social e solidaria (ESS)

Estas reflexións iniciais enmárcanse nun debate máis amplo sobre que tipo de modelo económico queremos como sociedade e sobre se o capitalismo é a mellor solución cando engadimos a perspectiva social e ambiental á ollada puramente económica ou financeira. Sen pretender entrar

nunha cuestión que é demasiado complexa para abordala nun texto coma este e que iría máis aló do tema central deste artigo, si que considero importante achegar un par de notas sobre este aspecto antes de continuar.

Desde a economía solidaria e o ecofeminismo sinálase, con acerto na miña opinión, que o “éxito” do capitalismo unicamente foi posible porque, na súa teima de separar a sorte da nosa especie do resto da natureza, historicamente se ignoraron dous feitos moi relevantes: que os seres humanos somos, á vez, ecodpendentes e interdependentes (Herrero, 2018, 14-17). Somos ecodpendentes porque vivimos nun planeta finito que ten uns límites físicos ben coñecidos e, daquela, non ten sentido apostar por un crecemento ilimitado que pon en perigo a supervivencia de moitas persoas e especies e ameaza con deixar un planeta exhausto ás xeracións futuras. E, en segundo lugar, somos interdependentes porque, pola nosa propia fragilidade física, hai momentos na vida de todos e todas nós nos que dependemos dos cuidados e a atención doutras persoas (como mínimo na infancia e na vellez, mais tamén cando padecemos enfermidades ou sufrimos accidentes), uns cuidados e unhas atencións que o sistema capitalista e patriarcal sempre denigrou e asignou ás mulleres e a outros colectivos desfavorecidos (que desempeñaron, e desempeñan, estas funcións gratuitamente ou nunhas condicións laborais moi precarias e mal remuneradas).

Tendo isto presente, desde a economía social e solidaria deféndese apostar por un modelo no que os aspectos socioambientais son, cando menos, tan importantes coma os económicos. Moitas das empresas e entidades que defendemos esta opción pertencemos a REAS *Red de Redes* (unha rede de economía alternativa e solidaria que está presente en case todo o Estado e que en Galicia está representada por REAS Galicia) e respectamos a súa Carta de Principios (REAS, 2017). De xeito moi resumido, son seis principios reitores:

- A equidade
- O traballo xusto e en condicións dignas
- A sustentabilidade ambiental
- A cooperación
- A ausencia de ánimo de lucro
- O compromiso coa contorna

As diferentes opcións que vou presentar deseguido respectan estes principios e poden axudar a que a nosa actividade profesional teña unha pegada un pouco máis positiva sobre o conxunto da sociedade e do planeta. No anexo 1 pódese atopar unha listaxe de ligazóns nas que obter máis información daqueles proxectos que se consideren máis interesantes.

É posible practicar a nosa profesión desde a ESS?

Responder a esta pregunta non é sinxelo e moito me temo que aquí só podo botar man da miña experiencia persoal. Se, como apuntaba na

introdución, queremos traballar única e exclusivamente con empresas que respecten os principios da ESS, tería que contestar cun “non”, mais non é un “non” categórico. Eu levo anos tentando facelo e os ingresos que consigo da miña actividade de tradutor con entidades así non serían abondo para desbotar outros clientes “menos éticos”. Isto non quita que sexa posible avanzar nesta senda e que, proporcionalmente, hoxe a miña carga de traballo sexa en conxunto moito máis “positiva”.

Para chegar ao punto no que estou arestora, adoptei unha dobre estratexia. Por unha banda, comecei a darlles prioridade aos clientes que me ofrecen traducións de empresas ou entidades máis respectuosas coa sociedade e o planeta. De feito, mesmo traballo cun par de axencias que son cooperativas, que comparten estes principios e que só traballan con clientes deste tipo. Por outra banda, decidín crear un proxecto no que os textos que traduzo sempre respectan os principios éticos da ESS. Foi así como xurdiu Catro Ventos Editora, unha cooperativa sen ánimo de lucro especializada na tradución ao galego de obras relacionadas coa economía social, a ecoloxía, o consumo responsable, a educación alternativa e os dereitos humanos.

Ademais, hai ferramentas que poden axudar a dar pequenos pasos mesmo se non mudamos o noso xeito de traballar. Por exemplo, cando nos afiliamos e participamos en asociacións ou colectivos de profesionais (en Galicia, nomeadamente, a AGPTI), estamos a pór en práctica, de xeito inconsciente, algúns dos principios da ESS: a cooperación, a ausencia de ánimo de lucro, a defensa dos dereitos laborais etc.

Por outro lado, a situación actual non é inexorable e cabería avanzar nesta dirección para que non fose tan complicado. Que pasaría se as entidades do terceiro sector ou, moi especialmente, as administracións públicas (e, daquela, supostas defensoras do ben común, tanto locais, nacionais coma internacionais) comezasen a aplicar filtros éticos na contratación de servizos e produtos? Hai, sen dúbida, moito camiño por percorrer, pero tamén existen moitas experiencias positivas e incluso un marco lexislativo que comeza a ser máis favorable (Giner, 2018).

Nesta mesma liña van precisamente todas as ferramentas que vou mencionar a continuación. Todos e todas nós somos, ao mesmo tempo, provedores de servizos e consumidores (desde hai uns anos incluso se está a utilizar un termo creado *ex professo* para reflectir esta dicotomía: “prosumidor”). Se aínda non podemos incidir demasiado no eido da prestación de servizos, de certo é posible avanzar moito no eido do consumo consciente e responsable. Vexamos como!

Banca ética

Este concepto pode parecer un oxímoro para moita xente porque somos conscientes da importancia do sector bancario e financeiro na economía global e das terribles consecuencias que os excesos cometidos no pasado están a ter sobre as persoas na actualidade. Porén, existen alternativas que traballan por lograr unha banca realmente ética, que non se rexa unicamente por criterios económicos ou financeiros. No Estado español dispomos de dúas opcións: **Triodos Bank e Fiare Banca Ética**. Ambos estes dous bancos ofrecen os

servizos habituais de calquera entidade bancaria, mais aplican unha serie de filtros éticos antes de aceptar traballar ou financiar unha empresa ou actividade. Por exemplo, antes de conceder un crédito, valoran non só a viabilidade do proxecto, senón tamén aspectos sociais e ecolóxicos que van determinar se o seu impacto é positivo para o conxunto da sociedade.

Destes dous proxectos, resulta especialmente interesante o caso de Fiare. Trátase dunha cooperativa sen ánimo de lucro, implantada en Italia e España, na que todas as persoas socias teñen unha mesma representación con independencia do valor monetario da súa participación no banco e poden elixir o consello de administración e outros organismos relevantes da entidade. Ademais, existe a posibilidade de participar nas diferentes actividades do banco, mesmo axudando a realizar as avaliacións socioambientais previas á concesión dos créditos (a avaliación económica é realizada polo persoal do banco, pero estoutra avaliación é realizada por persoas socias que viven na rexión na que ten a súa sede a empresa solicitante).

Con calquera destes dous bancos é posible contratar os servizos bancarios que un(ha) profesional da tradución e a interpretación pode precisar para desenvolver a súa actividade cotiá (conta corrente, tarxeta de crédito ou débito etc.).

Ademais, xa no eido parabancario, existe a posibilidade de solicitar financiamento para proxectos da economía social e solidaria a través de cooperativas de crédito como **Coop57 Galicia** e **AIS O Peto**.

Subministración eléctrica

Tanto se traballamos desde unha oficina coma se o facemos desde a nosa casa, un dos gastos que se repiten todos os meses é o da factura da empresa que nos subministra a electricidade. Por iso, é importante saber que existe a posibilidade de contratar este servizo cunha empresa que respecta os principios da economía solidaria mencionados antes e que unicamente merca enerxía xerada a partir de fontes renovables.

En Galicia dispomos novamente de dúas opcións: Som Enerxia e Nosa Enerxía.

Som Enerxia foi o proxecto pioneiro das cooperativas de consumo eléctrico no conxunto do Estado e xa conta con máis de 65 000 persoas socias (e máis de 112 000 contratos). Inicialmente implantado en Cataluña, na actualidade ofrece os seus servizos en todas as comunidades autónomas e non só é comercializadora de electricidade, senón que xa pasou tamén a producir enerxía.

De creación máis recente, temos tamén un proxecto totalmente galego. **Nosa Enerxía** tamén é unha cooperativa constituída por persoas consumidoras que buscan que o seu consumo teña o menor impacto posible.

Telecomunicacións

Se hai algo que na nosa profesión resulta imprescindible para traballar é dispor dunha conexión a Internet e dun teléfono móbil para poder contactar con clientes, recibir encargos, enviar documentos etc.

Tamén neste sector contamos cunha alternativa posta en marcha por persoas consumidoras que estaban preocupadas pola concentración dunha tecnoloxía tan importante nas mans dun pequeno grupo de empresas xigantescas. Foi así que xurdiu **Somos Conexión**.

Inicialmente, a cooperativa comezou ofrecendo unicamente servizos móbiles, pero desde hai un par de anos xa ofrece tamén o servizo de Internet (ADSL e fibra) e telefonía fixa en moitos lugares (cómpre consultar coa cooperativa porque o servizo pode non estar dispoñible nalgúns sitios, especialmente no rural).

Seguros

Como profesionais da tradución e da interpretación, mais tamén como consumidoras particulares, calquera de nós pode precisar contratar unha serie de seguros para cubrir distintas necesidades: a responsabilidade civil profesional, a cobertura do coche, a nosa vivenda ou oficina etc.

No territorio español existen dúas axencias de seguros que practican esta actividade desde a economía social e solidaria: **Arç Cooperativa** e **Seryes**. De feito, malia seren dúas empresas distintas, practican o principio de cooperación e crearon un proxecto conxunto (**Caes**) que busca promover o seguro ético e solidario en todo o Estado.

Outras actividades

Fóra dos catro sectores “principais” que acabo de enumerar, é posible comezar a valorar doutro xeito cales son as opcións das que dispomos cando debamos contratar algún outro servizo ou mercar algún produto. Sen ánimo de pretender facer unha análise exhaustiva nin un catálogo de empresas, estes son algúns exemplos (entidades que tamén son socias de REAS Galicia ou que participan activamente na economía social e solidaria) que evidencian que é factible realizar un consumo consciente nos eidos máis diversos, tamén como profesionais:

- No ámbito tecnolóxico, é posible contratar servizos informáticos con **Ítaca Software Libre**.
- Se precisamos realizar unha consulta legal, podemos falar con **Artigo 14**.
- Para contratar servizos contables e de asesoría, hai empresas como **Xedega**.
- Se chega o Nadal e queremos facer un agasallo aos nosos clientes máis importantes ou habituais, podemos optar por escoller produtos de comercio xusto en establecementos como **Bico de Grao** (Lugo), **Árbore** (Vigo), **Panxea** (Santiago de Compostela), **Solidariedade Internacional** (A Coruña, Pontevedra e Ourense) ou **Oxfam Intermón** (A Coruña e Vigo), entre moitos outros.

- Se temos que organizar unha xuntanza, seminario, conferencia..., podemos contratar un servizo de *catering* con **Panxea**, que ofrecerá uns petiscos que son de comercio xusto, ecolóxicos ou de proximidade.
- Se temos que aloxarnos en Santiago para participar como intérpretes nun congreso, podemos escoller un aloxamento coma **Fogar Natural**.
- Se precisamos deseñar ou maquetar un documento, revisar un texto ou calquera outro servizo editorial, podemos contactar con **Catro Ventos Editora**.

Conclusión

En definitiva, unha vez que “poñemos as lentes” da economía solidaria, é doado atopar iniciativas que comparten os seus principios básicos. En moitos casos, o descoñecemento ou a preguiza fan que non procuremos opcións que poden concordar máis cos nosos valores e só tomemos en consideración o prezo á hora de decidir. Nunha profesión decote tan individual (que non necesariamente individualista) e solitaria, cómpre lembrar que tamén é factible convertela nunha práctica máis colectiva e solidaria.

Especialmente relevante parece este enfoque nestes momentos. A redacción deste artigo prodúcese cando o conxunto do Estado español está en estado de alarma para afrontar a pandemia da COVID-19. Estes días están a servir para comprobar cal é a nosa capacidade de resposta colectiva e individual e para, quizais, lograr que moita xente cuestione e reformule as súas prioridades, con sorte desde un enfoque solidario (REAS, 2020). Tamén son un instante propicio para repensar cales son os alicerces da nosa civilización e apostar por un novo modelo que poña a vida no centro. Desde a nosa profesión, botando man de todas ou algunhas das opcións que mencionamos neste artigo, tamén podemos implicarnos e colaborar.

Referencias bibliográficas

- GINER, A. 2018. «¿Qué es la contratación pública responsable y por qué debería importarme?», *El Salto Diario*, 22 de xaneiro de 2018. En <https://www.elsaltodiario.com/mecambio/contratacion-publica-responsable-por-que-deberia-importarme> [consulta: 20 de marzo de 2020].
- HERRERO, Y. *et al.* 2018. *La vida en el centro. Voces y relatos ecofeministas*. Madrid: Libros en Acción, 2018.
- REAS 2017. «Carta de principios de la Economía Solidaria». En <https://www.economiasolidaria.org/carta-de-principios> [consulta: 9 de marzo de 2020].
- 2020. «COVID-19» (lista de contidos sobre o COVID-19 e as diferentes respostas propostas desde a economía solidaria). En <https://www.economiasolidaria.org/covid-19> [consulta: 20 de marzo de 2020].

ANEXO 1. LIGAZÓNS DE INTERESE

Pódese obter máis información sobre as entidades mencionadas no artigo nas seguintes ligazóns:

Banca ética e servizos financeiros <ul style="list-style-type: none">• AIS O Peto• Coop57 Galicia• Fiare Banca Etica• Triodos Bank	Seguros <ul style="list-style-type: none">• Arç Cooperativa• Caes• Seryes
Economía alternativa e solidaria <ul style="list-style-type: none">• REAS Red de Redes	Telecomunicacións <ul style="list-style-type: none">• Somos Conexión
Enerxía <ul style="list-style-type: none">• Nosa Enerxía• Som Enerxia	Tradución e servizos editoriais <ul style="list-style-type: none">• AGPTI• Catro Ventos Editora
Outros servizos e produtos <ul style="list-style-type: none">• Árbore Consumo Consciente• Artigo 14• Bico de Grao• Fogar Natural• Ítaca Software Libre	<ul style="list-style-type: none">• Oxfam Intermón• Panxea• Solidariedade Internacional• Xedega